

## **Ποιό εκλογικό σύστημα είναι καταλληλότερο για την εκλογή του Συμβουλίου;**

Δεν μπορεί να υπάρξει τέλειο εκλογικό σύστημα, που να ικανοποιεί όλα τα εύλογα κριτήρια που θέτει η Θεωρία Κοινωνικής Επιλογής. Κάθε εκλογικό σύστημα, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, μπορεί να οδηγήσει σε παράδοξα αποτελέσματα. Επίσης, το εκλογικό σύστημα μπορεί να επηρεάσει την έκφραση της προτίμησης των εκλογέων (τακτική ψήφος). Συνεπώς για να προκρίνουμε ένα εκλογικό σύστημα έναντι ενός άλλου πρέπει να έχουμε αποφασίσει ποιά κριτήρια θεωρούμε σημαντικά για τη συγκεκριμένη εκλογή.

Θεωρώ ότι δύο κριτήρια που αρμόζουν στην εκλογή του Συμβουλίου είναι τα ακόλουθα:

1. Η σύνθεση του Συμβουλίου να αντικατοπτρίζει κατά το δυνατόν τις προτιμήσεις του εκλογικού σώματος. Ειδικότερα να μην διευκολύνει την πλειοψηφική εκπροσώπηση μίας ισχυρής μειοψηφίας και να μην αποκλείει την εκπροσώπηση των μειοψηφουσών απόψεων.
2. Να μην ευνοεί την ύπαρξη οργανωμένων "παρατάξεων", όπως συμβαίνει με συστήματα που προσφέρουν τη δυνατότητα υψηλότερης εκπροσώπησης σε ομάδες που μπορούν να περάσουν αποτελεσματικά "γραμμή".

Για να εξασφαλιστούν αυτά τα δύο πρέπει να επιλεγεί ένα σύστημα που να επιτρέπει την αναλογική εκπροσώπηση χωρίς να προϋποθέτει την ύπαρξη παραταξιακών ψηφοδελτίων ή την τακτική ψήφο που μπορεί να ευνοήσει μία καλά οργανωμένη ομάδα.

Δύο ειδών συστήματα επιτρέπουν την αναλογική εκπροσώπηση μέσα από ένα ενιαίο ψηφοδέλτιο.

1. Συστήματα περιορισμένων επιλογών (limited voting, approval voting) όπου κάθε ψηφοφόρος μπορεί να επιλέξει έναν αριθμό υποψηφίων μικρότερο από τον αριθμό των θέσεων στο Συμβούλιο.
2. Συστήματα ενιαίας μεταβιβάστης ψήφου (single transferable vote) όπου κάθε ψηφοφόρος καταγράφει στο ψηφοδέλτιο τις προτιμήσεις του μεταξύ των υποψηφίων, και η ψήφος πιστώνεται στους προτιμώμενους υποψήφιους με διάφορα ποσοστά, μέσα από το σύστημα μεταβίβασης της ψήφου από εκλογόμενους ή αποκλειόμενους υποψηφίους.

Το σύστημα περιορισμένων επιλογών είναι το σύστημα που συνήθως χρησιμοποιείται στην Ελλάδα σε Συλλόγους ή Σωματεία στα οποία η εκλογή γίνεται με ενιαίο ψηφοδέλτιο. Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί εξαρτάται από τον αριθμό των επιλογών που έχει κάθε ψηφοφόρος. Όσο ο αριθμός των επιλογών πλησιάζει προς τον αριθμό των θέσεων, το σύστημα αποκτά χαρακτηριστικά πλειοψηφικά. Αντιθέτως, όσο ο αριθμός των επιλογών μειώνεται, το σύστημα γίνεται δυνάμει αναλογικό, αλλά ευνοεί την τακτική ψήφο που μπορεί να εφαρμόσει μία ισχυρά οργανωμένη ομάδα.

Το κύριο πλεονέκτημα του συστήματος είναι η απλότητα και η οικειότητα (στην ελληνική πραγματικότητα). Το κύριο μειονέκτημα του συστήματος, εάν υποθέσουμε ότι ο αριθμός των επιλογών καθορίζεται σε 3 για την εκλογή οκτώ μελών του Συμβουλίου, ώστε να έχει δυνάμει αναλογικό χαρακτήρα, είναι η δυνατότητα ύπαρξης πολλών "χαμένων ψήφων". "Χαμένες ψήφοι" είναι αυτές που δεν

επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα, είτε γιατί δίδονται σε υποψήφιους που λαμβάνουν πολύ περισσότερες από τις απαιτούμενες για να εκλεγούν, είτε γιατί δίδονται σε υποψήφιους που λαμβάνουν πολύ μικρό αριθμό ψήφων, και δεν έχουν δυνατότητα εκλογής. Το ενδεχόμενο "χαμένων ψήφων" αντιμετωπίζεται με τακτική ψήφο: ένας ψηφοφόρος δεν ψηφίζει τον ή την υποψήφιο πρώτης προτίμησης γιατί εκτιμά είτε ότι έχει εξασφαλίσει την εκλογή είτε ότι δεν έχει ελπίδα εκλογής. Η τακτική ψήφος γίνεται πολύ πιο αποτελεσματική εάν καθοδηγείται από μία ομάδα που έχει καλή εκτίμηση της κατανομής των προτιμήσεων στο εκλογικό σώμα. Με αυτόν τον τρόπο το σύστημα περιορισμένων επιλογών ευνοεί τη δημιουργία "παρατάξεων" και ανταμοίβει τις καλά οργανωμένες παρατάξεις, πράγμα που μπορεί να είναι επιθυμητό σε ένα Σωματείο, αλλά δεν θεωρώ ότι αρμόζει στην εκλογή του Συμβουλίου. Αυτό το χαρακτηριστικό του συστήματος μπορεί να οδηγήσει σε παράδοξα αποτελέσματα.

Το σύστημα ενιαίας μεταβιβαστής ψήφου είναι άγνωστο στην Ελλάδα, και κατά συνέπεια αντιμετωπίζεται με καχυποψία. Γι' αυτό έχει μεγάλη ευθύνη η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου, που δεν ενημέρωσε την πανεπιστημιακή κοινότητα για το σύστημα που σκόπευε να θεσμοθετήσει, κρυβόμενη πίσω από την ασαφή αναφορά σε "ταξινόμική ψήφο". Το σύστημα αυτό χρησιμοποιείται ευρύτατα στη Βρετανία, στις εκλογές των περισσότερων επιστημονικών ενώσεων, όπως η London Mathematical Society, αλλά και στις εκλογές φοιτητικών ενώσεων, κλπ. Πριν αποφασίσουμε τη στάση που θα κρατήσουμε πρέπει να κατανοήσουμε τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος.

Το κύριο μειονέκτημα του συστήματος, πέρα από το ότι είναι άγνωστο στην Ελλάδα, είναι η πολυπλοκότητα στον τρόπο καταμέτρησης, με αποτέλεσμα να απαιτείται η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή όταν το εκλογικό σώμα είναι σχετικά μεγάλο (αυτό ίσως αφορά τα μεγαλύτερα ΑΕΙ στην Ελλάδα). Όπως και κάθε άλλο σύστημα, παρουσιάζει ατέλειες, που μπορεί να οδηγήσουν σε παράδοξα αποτελέσματα. Κυριότερο από αυτά, που υπάρχει και σε όλα τα συστήματα δύο γύρων, είναι η μή μονοτονικότητα: η αύξηση των ψήφων ενός υποψηφίου μπορεί να αποβεί εις βάρος του εάν έχει ως συνέπεια να αλλάξει η κατάταξη των άλλων υποψηφίων. Ένα άλλο χαρακτηριστικό του είναι ότι ευνοεί υποψηφιότητες "ευρύτερης αποδοχής" που λαμβάνουν ευκολότερα δεύτερες προτιμήσεις. Παρ' όλο που για την εκλογή μικρών σωμάτων μπορεί να ωθήσει σε τακτική ψήφο, σε σώματα του μεγέθους του Συμβουλίου (6 ή 8 μέλη) αυτή η επιλογή είναι μάλλον παρακινδυνευμένη. Έτσι είναι πιο πιθανό να καταγραφούν οι πραγματικές προτιμήσεις των εκλογέων μεταξύ των υποψηφίων.

Το σύστημα ενιαίας μεταβιβαστής ψήφου προσπαθεί να εξασφαλίσει τον αναλογικό αντικατοπτρισμό των απόψεων του εκλογικού σώματος στη σύνθεση του Συμβουλίου και την ελαχιστοποίηση των "χαμένων ψήφων". Εάν η υποψήφια πρώτης προτίμησης σε ένα ψηφοδέλτιο λαμβάνει περισσότερες πρώτες προτιμήσεις από όσες απαιτούνται για να εκλεγεί, το ποσοστό κάθε ψήφου που δεν απαιτείται για την εκλογή της μεταβιβάζεται στην επόμενη προτίμηση. Εάν ο υποψήφιος πρώτης προτίμησης σε ένα ψηφοδέλτιο λαμβάνει πολύ λίγες ψήφους και αποκλείεται να εκλεγεί, η ψήφος μεταβιβάζεται στην επόμενη προτίμηση. Η διαδικασία της καταμέτρησης έχει πολλά στάδια. Σε κάθε στάδιο πρώτα εκλέγονται όσοι και όσες υποψήφιοι έχουν συμπληρώσει το μέτρο, και εφ' όσον υπάρχει πλεόνασμα ψήφων για κάποιον υποψήφιο, αυτό μεταβιβάζεται στην επόμενη προτίμηση, με βάρος ανάλογο προς το πλεόνασμα ψήφων. Για παράδειγμα, εάν το μέτρο είναι 10, και μία υποψήφιος

λαμβάνει 18 πρώτες προτιμήσεις, το πλεόνασμα είναι 8, και κάθε ψήφος μεταβιβάζεται στη δεύτερη προτίμηση με βάρος  $8/20 = 0,4$ . Εάν μετά την εκλογή όσων συμπληρώνουν το μέτρο και τη μεταβίβαση όλων των πλεονασμάτων δεν υπάρχει άλλος υποψήφιος που να συμπληρώνει το μέτρο, αποκλείεται ο υποψήφιος με το μικρότερο αριθμό ψήφων και κατανέμονται οι ψήφοι του στις επόμενες προτιμήσεις. Μετά επαναλαμβάνεται η διαδικασία με τους ή τις εναπομείναντες υποψηφίους.

Υπάρχουν διάφορες παραλλαγές του συστήματος ενιαίας μεταβιβαστής ψήφου, που διαφέρουν ως προς τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου, τον τρόπο έκφρασης των προτιμήσεων και τις λεπτομέρειες του τρόπου μεταβίβασης. Συνήθως χρησιμοποιείται το μέτρο Droop, που είναι το μικρότερο μέτρο που εξασφαλίζει ότι δεν θα το περάσουν περισσότεροι υποψήφιοι από τον αριθμό των θέσεων. Το σύστημα που περιγράφει η Υπουργική Απόφαση που δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. Β 2436/2-11-2011 χρησιμοποιεί ένα μέτρο ίσο με το μέτρο Droop + 1, και έτσι αυξάνει την αναγκαιότητα αποκλεισμού υποψηφίων και μεταφοράς ψήφων. Επίσης επιτρέπει στους εκλογείς να δηλώσουν αριθμό προτιμήσεων μικρότερο από τον αριθμό των θέσεων ή των υποψηφίων και προσαρμόζει το σύστημα στην απαίτηση του νόμου 4009/2011 για περιορισμό της εκπροσώπησης κάθε Σχολής σε δύο μέλη του Συμβουλίου, αποκλείοντας τους υπόλοιπους υποψηφίους μίας Σχολής μόλις εκλεγούν δύο μέλη από τη Σχολή. Αυτά τα χαρακτηριστικά επιτρέπουν μεγαλύτερη χρήση τακτικής ψήφου από τα συνήθη συστήματα ενιαίας μεταβιβαστής ψήφου.

### **Συμπέρασμα**

Εάν αγνοήσουμε την πρόβλεψη του νόμου 4009/2011 για ένα "ταξινομικό σύστημα", μπορούμε να εκτιμήσουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του συστήματος περιορισμένης επιλογής και του συστήματος ενιαίας μεταβιβαστής ψήφου, και να επιλέξουμε αυτό που θεωρούμε καταλληλότερο για την εκλογή Συμβουλίου.

Εάν όμως θεωρηθεί δεδομένη η πρόβλεψη του νόμου 4009/2011, το σύστημα περιορισμένης επιλογής αποκλείεται. Τότε η επιλογή είναι μεταξύ του συστήματος ενιαίας μεταβιβαστής ψήφου και του συστήματος καταμέτρησης Borda, γνωστού από τη διαδικασία του διαγωνισμού της Eurovision. Αυτό όμως χρησιμοποιείται κυρίως για την εκλογή ή την επιλογή ενός νικητή. Παραλλαγές του συστήματος για την εκλογή περισσότερων υποψηφίων τείνουν να ευνοούν τις ομαδοποιήσεις και την τακτική ψήφο περισσότερο από τα άλλα συστήματα που εξετάσαμε.

Χρήστος Κουρουνιώτης